

گونه‌گونیهای فراوان زبانی در ایران، حتی در نقاط مجاور یکدیگر

دکتر ایران کلباسی*

چکیده: در سرزمین ایران تنوع گویشها و لهجه‌ها بسیار فراوان است، به طوری که گاه ممکن است دو روستای کاملاً مجاور هم دو گونه زبانی کاملاً متفاوت داشته باشند. این تنوع زبانی، گویشی یا لهجه‌ای در سراسر ایران قابل مشاهده است. نگارنده در این مقاله درنظر دارد ساخت فعل را در شهرستانهای سیرجان، بافت، زرنند و جیرفت در استان کرمان با ساخت فعل در شهرستانهای حاجی‌آباد و بندرعباس در استان هرمزگان مقایسه و تفاوت‌های آنها را بیان کند.

کلیدواژه: گویشهای ایرانی، تنوع گویشی، گویشهای کرمان و هرمزگان.

نمونه‌هایی از ساختهای فعلی

۱- مصدر افعال ساده:

1-1	Ĵekid _ an	پريدن (سیرجانی)
1-2	kotid _ an	کوبيدن (بافتی)
1-3	Ĵevid _ an	جويدن (زرنندی)
1-4	ešmârd _ en	شمردن (جیرفتی)
1-5	xond _ en	خواندن (بندرعباسی)
1-6	perid _ an	پريدن (حاجی‌آبادی)

۲- مصدر افعال سببی:

2-1	per _ un _ d _ an	پرانيدن (سیرجانی)
2-2	tek _ un _ d _ an	تکائيدن (بافتی)

2-3	xem_un_d_an	خمانیدن (زرنندی)
2-4	puš_on_d_en	پوشیدن (زرنندی)
2-5	čak_on_d_en	*عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات.
2-6	per_on_d_an	

۳- حال ساده (= استمراری):

3-1

mi_puš_av	می پوشم (سیرجانی)
mi_puš_i	می پوشی
mi_puš_e	می پوشد
mi_puš_im	می پوشیم
mi_puš_in	می پوشید
mi_puš_an	می پوشند
ne_vi_puš_av	نمی پوشم

3-2

mi_xor_am	می خورم (باقتی)
mi_xor_i	می خوری
mi_xor_e	می خورد
mi_xor_im	می خوریم
mi_xor_in	می خورید
mi_xor_an	می خورند
ne_mi_xor_am	نمی خورم

3-3

mi_riz_am	می ریزم (زرنندی)
mi_riz_i	می ریزی
mi_riz_e	می ریزد
mi_riz_im	می ریزیم
mi_riz_in	می ریزید
mi_riz_an	می ریزند
ne_mi_riz_am	نمی ریزم

3-4

a_xowar_om	می خورم (جیرفتی)
a_xowar_i	می خوری
a_xowar_e	می خورد
a_xowar_in	می خوریم
a_xowar_i	می خورید
a_xowar_en	می خورند

n_â_xowar_om	<u>نمی‌خورم</u>
--------------	-----------------

3-5	a_ger_om	می‌گیرم (بندرعباسی)
	a_ger_i	می‌گیری
	a_ger_e(t)	می‌گیرد
	a_ger_in/iŋ	می‌گیریم
	a_ger_i	می‌گیرید
	a_ger_en	<u>می‌گیرند</u>
	n_â_ger_om	<u>نمی‌گیرم</u>

3-6	a_puš_om	می‌پوشم (حاجی‌آبادی)
	a_puš_i	می‌پوشی
	a_puš_e	می‌پوشد
	a_puš_im	می‌پوشیم
	a_puš_id/in	می‌پوشید
	a_puš_en	<u>می‌پوشند</u>
	n_i_puš_om	<u>نمی‌پوشم</u>

۴- حال التزامی :

4-1	be_puš_av	بپوشم (سیرجانی)
	be_puš_i	بپوشی
	be_puš_e	بپوشد
	be_puš_im	بپوشیم
	be_puš_in	بپوشید
	be_puš_an	<u>بپوشند</u>
	na_puš_an	<u>نپوشم</u>

4-2	bo_xor_am	بخورم (بافتی)
	bo_xor_i	بخوری
	bo_xor_e	بخورد
	bo_xor_im	بخوریم
	bo_xor_in	بخورید
	bo_xor_an	<u>بخورند</u>
	ne_xor_am	<u>نخورم</u>

4-3	be_kâr_am	بکارم (زرنندی)
	be_kâr_i	بکاری
	be_kâr_e	بکارد

be_kâr_im	بکاریم
be_kâr_in	بکارید
be_kâr_an	<u>بکارند</u>
ne_kâr_am	<u>نکارم</u>

4-4

bo_xowar_om	بخورم (جیرفتی)
bo_xowar_i	بخوری
bo_xowar_e	بخورد
bo_xowar_in	بخوریم
bo_xowar_i	بخورید
bo_xowar_en	<u>بخورند</u>
na_xowar_om	<u>نخورم</u>

4-5

be_ger_om	بگیرم (بندرعباسی)
be_ger_i	بگیری
be_ger_e(t)	بگیرد
be_ger_in/iŋ	بگیریم
be_ger_i	بگیرید
be_ger_en	<u>بگیرند</u>
ne_ger_om	<u>نگیرم</u>

4-6

e_puš_om	پوشم (حاجی آبادی)
e_puš_i	پوشی
e_puš_e	پوشد
e_puš_im	پوشیم
e_puš_id/in	پوشید
e_puš_en	<u>پوشند</u>
na_puš_om	<u>نپوشم</u>

۵- امر:

5-1

be_puš_ø	پوش (سیرجانی)
be_puš_in	پوشید
na_puš_ø	نپوش

5-2

bo_xor_ø	بخور (بافتی)
bo_xor_in	بخورید

ne_xor_ø	نخور
----------	------

5-3	be_kâr_ø	بکار (زرنندی)
	be_kâr_in	بکارید
	ne_kâr_ø	نکار

5-4	bo_xowar_ø	بخور (جیرفتی)
	bo_xowar_i	بخورید
	na_xowar_ø	نخور

5-5	be_ger_ø	بگیر (بندرعباس)
	be_ger_i	بگیرید
	ne_ger_ø	نگیر

5-6	e__puš_ø	بپوش (حاجی آبادی)
	e__puš_id/in	بپوشید
	na__puš_ø	نپوش

۶- حال در حال انجام:

6-1	dâr-av-mi-puš-av	دارم می پوشم (سیرجانی)
	dâr-i-mi-puš-i	داری می پوشی
	dâr-e-mi-puš-e	دارد می پوشد
	dâr-im-mi-puš-im	داریم می پوشیم
	dâr-in-mi-puš-in	دارید می پوشید
	dâr-an-mi-puš-an	دارند می پوشند

6-2	dâr-am-mi-xor-am	دارم می خورم (بافتی)
	dâr-i-mi-xor-i	داری می خوری
	dâr-e-mi-xor-e	دارد می خورد
	dâr-im-mi-xor-im	داریم می خوریم
	dâr-in-mi-xor-in	دارید می خورید
	dâr-an-mi-xor-an	دارند می خورند

6-3	dâr-am-mi-kâr-am	دارم می کارم (زرنندی)
	dâr-i-mi-kâr-i	داری می کاری
	dâr-e-mi-kâr-e	دارد می کارد
	dâr-im-mi-kâr-im	داریم می کاریم
	dâr-in-mi-kâr-in	دارید می کارید
	dâr-an-mi-kâr-an	دارند می کارند

6-4	dâr-om-a- xowar- om	دارم می خورم (جیرفتی)
	dâr- i- a- xowar- i	داری می خوری
	dâr-e-a- xowar-e	دارد می خورد
	dâr-in-a- xowar-in	داریم می خوریم
	dâr-i – a- xowar-i	دارید می خورید
	dâr-en-a-xowar-en	دارند می خورند

6-5	ne-šušta – m	دارم می شویم (بندرعباسی)
	ne-šuşte-y	داری می شویی
	ne-šuşte-n	دارد می شوید
	ne-šuşte-n/ŋ	داریم می شوئیم
	ne-šuşte-y	دارید می شوئید
	ne-šuşta-n	دارند می شوئند

6-6	dâre-a-puš-om	دارم می پوشم (حاجی آبادی)
	dâre-a-puš-i	داری می پوشی
	dâre-a-puš-e	دارد می پوشد
	dâre-a-puš-im	داریم می پوشیم
	dâre-a-puš-id/in	دارید می پوشید
	dâre-a-puš-en	دارند می پوشند

۷- گذشته ساده فعل لازم:

7-1	nešess- av	نشستم (سیرجانی)
	nešess-i	نشستی
	nešess- ø	نشست
	nešess-im	نشستیم
	nešess-in	نشستید
	nešess-an	نشستند
	na- nešess- av	<u>نشستم</u>

7-2	nešt- am	نشستم (بافتی)
	nešt-i	نشستی
	nešt- ø	نشست
	nešt- im	<u>نشستیم</u>
	nešt- in	نشستید
	nešt- an	نشستند
	ne- nešt- am	<u>نشستم</u>

7-3	oftid- am	افتادم (زرندی)
	oftid-i	افتادی
	oftid- ø	افتاد
	oftid-im	افتادیم
	oftid-in	افتادید
	oftid-an	افتادند
	ne-yoftid-am	<u>نیفتادم</u>

7-4	nešt-om	نشستم (جیرفتی)
	nešt-i	نشستی
	nešt- ø	نشست
	nešt-in	نشستیم
	nešt-i	نشستید
	nešt-en	نشستند
	na- nešt-om	<u>نشستم</u>

7-5	raft- om	رفتم (بندرعباسی)
	raft-i	رفتی
	ra- ø	رفت
	raft-in/iŋ	رفتیم
	raft-i	رفتید
	raft-en	رفتند
	ne-raft-om	<u>نرفتم</u>

7-6	nešt- om	نشستم (حاجی آبادی)
	nešt-i	نشستی
	nešt- ø	نشست
	nešt-im	نشستیم
	nešt-id/in	نشستید
	nešt-en	نشستند
	na- nešt- om	<u>نشستم</u>

۸ - گذشته ساده فعل متعدی:

8-1	pušid-av	پوشیدم (سیرجانی)
	pušid- i	پوشیدی
	pušid- ø	پوشید
	pušid-im	پوشیدیم
	pušid- in	پوشیدید
	pušid- an	پوشیدند
	na - pušid- av	<u>نپوشیدم</u>

8-2	xord-am	خوردم (بافتی)
	xord- i	خوردی
	xord- ø	خورد
	xord-im	خوردیم
	xord-in	خوردید
	xord-an	خوردند
	ne- xord- am	<u>نخوردم</u>

8-3	kâšt-am	کاشتم (زرنندی)
	kâšt-i	کاشتی
	kâšt- ø	کاشت
	kâšt-im	کاشتیم
	kâšt-in	کاشتید
	kâšt-an	کاشتند
	ne- kâšt-am	<u>نکاشتم</u>

8-4	xoward-om	خوردم (جیرفتی)
	xoward-et	خوردی
	xoward-i	خورد
	xoward-mon	خوردیم
	xoward-ton	خوردید
	xoward-šon	خوردند
	na-xoward-om	<u>نخوردم</u>

8-5	om-go	گفتم (بندرعباسی)
	et-go	گفتی
	i-go	گفت
	mo-go	گفتیم
	to-go	گفتید
	šo-go	گفتند
	om-ne-go	<u>نگفتم</u>

8-6	om- puši	پوشیدم (حاجی آبادی)
	et- puši	پوشیدی
	eš- puši	پوشید
	mo- puši	پوشیدیم
	to- puši	پوشیدید
	šo- puši	پوشیدند
	om-na- puši	<u>نپوشیدم</u>

۹- گذشته استمراری فعل لازم:

9-1	mi-nešess-av	می‌نشستم (سیرجانی)
	mi-nešess-i	می‌نشستی
	mi-nešess-∅	می‌نشست
	mi-nešess-im	می‌نشستیم
	mi-nešess-in	می‌نشستید
	mi-nešess-an	می‌نشستند
	ne-vi-nešess-av	نمی‌نشستم
9-2	mi-šest-am	می‌نشستم (بافتی)
	mi-šest-i	می‌نشستی
	mi-šest-∅	می‌نشست
	mi-šest-im	می‌نشستیم
	mi-šest-in	می‌نشستید
	mi-šest-an	می‌نشستند
	ne- mi-šest-am	نمی‌نشستم
9-3	mi-yoftid-am	می‌افتادم (زرنندی)
	mi-yoftid-i	می‌افتادی
	mi-yoftid-∅	می‌افتاد
	mi-yoftid-im	می‌افتادیم
	mi-yoftid-in	می‌افتادید
	mi-yoftid-an	می‌افتادند
	ne- mi-yoftid-am	نمی‌افتادم
9-4	a- nešt-om	می‌نشستم (جیرفتی)
	a- nešt-i	می‌نشستی
	a- nešt-∅	می‌نشست
	a- nešt-in	می‌نشستیم
	a- nešt-i	می‌نشستید
	a- nešt-en	می‌نشستند
	n-â- nešt-om	نمی‌نشستم
9-5	m-a-ra(fta)	می‌رفتم (بندرعباسی)
	t-a-ra(fta)	می‌رفتی
	š-a-ra(fta)	می‌رفت
	m- â-ra(fta)	می‌رفتیم
	t- â-ra(fta)	می‌رفتید
	š- â-ra(fta)	می‌رفتند
	om-n- â-ra(fta)	نمی‌رفتم

9-6	m-e- nešt	می نشستم (حاجی آبادی)
	t-e- nešt	می نشستی
	š -e- nešt	می نشست
	m- â - nešt	می نشستیم
	t- â - nešt	می نشستید
	š - â - nešt	می نشستند
	om-n-i-nešt	نمی نشستم

۱۰- گذشته استمراری فعل متعدی:

10-1	mi-pušid-av	می پوشیدم (سیرجانی)
	mi-pušid-i	می پوشیدی
	mi-pušid- ø	می پوشید
	mi-pušid-im	می پوشیدیم
	mi-pušid-in	می پوشیدید
	mi-pušid-an	می پوشیدند
	ne-vi- pušid-av	نمی پوشیدم

10-2	mi-xord-am	می خوردم (یافتی)
	mi-xord-i	می خوردی
	mi-xord- ø	می خورد
	mi-xord-im	می خوردیم
	mi-xord-in	می خوردید
	mi-xord-an	می خوردند
	ne- mi-xordam	نمی خوردم

10-3	mi- kâšt-am	می کاشتم (زرنندی)
	mi- kâšt-i	می کاشتی
	mi- kâšt- ø	می کاشت
	mi- kâšt-im	می کاشتیم
	mi- kâšt-in	می کاشتید
	mi- kâšt-an	می کاشتند
	ne- mi- kâšt- am	نمی کاشتم

10-4	a-xoward-om	می خوردم (جیرفتی)
	a-xoward-et	می خوردی
	a-xoward-i	می خورد
	a-xoward-mon	می خوردیم
	a-xoward-ton	می خوردید
	a-xoward- šon	می خوردند
	n-â-xoward-om	نمی خوردم

10-5	m-a-go(fta)	می‌گفتم (بندر عباسی)
	t- a-go(fta)	می‌گفتی
	š -a-go(fta)	می‌گفت
	m- â-go(fta)	می‌گفتیم
	t- â-go(fta)	می‌گفتید
	š -â-go(fta)	می‌گفتند
	om-n -â-go(fta)	نمی‌گفتم

10-6	m-e-puši	می‌پوشیدم (حاجی آبادی)
	t-e-puši	می‌پوشیدی
	š-e-puši	می‌پوشید
	m- â-puši	می‌پوشیدیم
	t- â-puši	می‌پوشیدید
	š-â-puši	می‌پوشیدند
	om-n-i- puši	نمی‌پوشیدم

۱۱- گذشته در حال انجام لازم و متعدی:

11-1	došt-av-mi-pušid-av	داشتم می‌پوشیدم (سیرجانی)
	došt-i-mi-pušid-i	داشستی می‌پوشیدی
	došt- ø -mi-pušid- ø	داشت می‌پوشید
	došt-im-mi-pušid-im	داشتیم می‌پوشیدیم
	došt-in-mi-pušid-in	داشتید می‌پوشیدید
	došt-an-mi-pušid-an	داشتند می‌پوشیدند

11-2	dâšt-am-mi-šest-am	داشتم می‌نشستم (بافتی)
	dâšt-i-mi-šest-i	داشستی می‌نشستی
	dâšt-ø-mi-šest-ø	داشت می‌نشست
	dâšt-im-mi-šest-im	داشتیم می‌نشستیم
	dâšt-in-mi-šest-in	داشتید می‌نشستید
	dâšt-an-mi-šest-an	داشتند می‌نشستند

11-3	došt-am-mi-kâšt-am	داشتم می‌کاشتم (زرنندی)
	došt-i-mi-kâšt-i	داشستی می‌کاشتی
	došt- ø -mi-kâšt- ø	داشت می‌کاشت
	došt-im-mi-kâšt-im	داشتیم می‌کاشتیم
	došt-in-mi-kâšt-in	داشتید می‌کاشتید
	došt-an-mi-kâšt-an	داشتند می‌کاشتند

11-4	dâšt-om-a-nešt-om	داشتم می نشستم (جیرفتی)
	dâšt-i-a-nešt-i	داشتمی می نشستی
	dâšt-ø-a-nešt-ø	داشتم می نشست
	dâšt-in-a-nešt-in	داشتمیم می نشستیم
	dâšt-i-a-nešt-i	داشتید می نشستید
	dâšt-en-a-nešt-en	داشتند می نشستند

dâšt-om-a-xoward-om	داشتم می خوردم (جیرفتی)
dâšt-i-a-xoward-et	داشتمی می خوردی
dâšt-ø-a-xoward-i	داشتم می خورد
dâšt-in-a-xoward-mon	داشتمیم می خوردیم
dâšt-i-a-xoward-ton	داشتید می خوردید
dâšt-en-a-xoward-šon	داشتند می خوردند

11-5	m-a-ra(fta)	داشتم می رفتم ← می رفتم (بندرعباسی)
	m-a-go(fta)	داشتم می گفتم ← می گفتم

11-6	dekâ-m-e-nešt	داشتم می نشستم (حاجی آبادی)
	dekâ-t-e-nešt	داشتمی می نشستی
	dekâ-š-e-nešt	داشتم می نشست
	dekâ-m-â-nešt	داشتمیم می نشستیم
	dekâ-t-â-nešt	داشتید می نشستید
	dekâ-š-â-nešt	داشتند می نشستند

dekâ-m-e-puši	داشتم می پوشیدم (حاجی آبادی)
dekâ-t-e-puši	داشتمی می پوشیدی
dekâ-š-e-puši	داشتم می پوشید
dekâ-m-â-puši	داشتمیم می پوشیدیم
dekâ-t-â-puši	داشتید می پوشیدید
dekâ-š-â-puši	داشتند می پوشیدند

۱۲- گذشته نقلی لازم:

12-1	nešes's-av	نشسته ام (سیرجانی)
	nešes's-i	نشسته ای
	nešes'se-ø	نشسته است
	nešes's-im	نشسته ایم
	nešes's-in	نشسته اید
	nešes's-an	نشسته اند
	na- nešess-av	نشسته ام

12-2	neš't- am	نشسته‌ام (بافتی)
	neš't-i	نشسته‌ای
	neš'te- ø	نشسته است
	neš't-im	نشسته‌ایم
	neš't-in	نشسته‌اید
	neš't-an	نشسته‌اند
	ne-nešt-am	نشسته‌ام

12-3	ofti'd-am	افتاده‌ام (زرندی)
	ofti'd-i	افتاده‌ای
	ofti'de- ø	افتاده است
	ofti'd-im	افتاده‌ایم
	ofti'd-in	افتاده‌اید
	ofti'd-an	افتاده‌اند
	ne-yoftid-am	نیفتاده‌ام

12-4	nešto-hom	نشسته‌ام (جیرفتی)
	nešte-hi	نشسته‌ای
	nešte- ø	نشسته است
	nešte- hin	نشسته‌ایم
	nešte-hi	نشسته‌اید
	nešte-hen	نشسته‌اند
	na- nešto-hom	نشسته‌ام

12-5	xâfta-m	خوابیده‌ام (بندرعباسی)
	xâfte-y	خوابیده‌ای
	xâfte-n	خوابیده است
	xâfte-n/ŋ	خوابیده‌ایم
	xâfte-y	خوابیده‌اید
	xâfta-n	خوابیده‌اند
	ne- xâfta-m	نخوابیده‌ام

12-6	nešttest-om	نشسته‌ام (حاجی آبادی)
	nešttest-i	نشسته‌ای
	nešttest- ø	نشسته است
	nešttest-im	نشسته‌ایم
	nešttest-in/id	نشسته‌اید
	nešttest-en	نشسته‌اند
	na-nešttest-om	نشسته‌ام

۱۳- گذشته نقلی متعددی:

13-1	puši'd- av	پوشیده‌ام (سیرجانی)
	puši'd-i	پوشیده‌ای
	puši'de- ø	پوشیده است
	puši'd-im	پوشیده‌ایم
	puši'd-in	پوشیده‌اید
	puši'd-an	پوشیده‌اند
	na-pušid-av	نپوشیده‌ام

13-2	xor'd-am	خورده‌ام (باقتی)
	xor'd-i	خورده‌ای
	xor'de- ø	خورده است
	xor'd-im	خورده‌ایم
	xor'd-in	خورده‌اید
	xor'd-an	خورده‌اند
	ne-xord-am	نخورده‌ام

13-3	xor'd-am	خورده‌ام (زرنندی)
	xor'd-i	خورده‌ای
	xor'de- ø	خورده است
	xor'd-im	خورده‌ایم
	xor'd-in	خورده‌اید
	xor'd-an	خورده‌اند
	ne-xord-am	نخورده‌ام

13-4	xowar(d)-me-ne	خورده‌ام (جیرفتی)
	xowar(d)-te-ne	خورده‌ای
	xowar(d)-še-ne	خورده است
	xowar(d)-mon-e	خورده‌ایم
	xowar(d)-ton-e	خورده‌اید
	xowar(d)- šon-e	خورده‌اند
	na-xowar(d)-me-ne	نخورده‌ام

13-5	om-goft- en	گفته‌ام (بندرعباسی)
	et-goft-en	گفته‌ای
	i-goft-en	گفته است
	mo-goft-en	گفته‌ایم

to-goft-en	گفته‌اید
šo-goft-en	گفته‌اند
om- ne- goft- en	نگفته‌ام

13-6

om-pušid-en	پوشیده‌ام (حاجی آبادی)
et-pušid-en	پوشیده‌ای
eš-pušid-en	پوشیده است
mo-pušid-en	پوشیده‌ایم
to-pušid-en	پوشیده‌اید
šo-pušid-en	پوشیده‌اند
om- na- pušid-en	نیوشیده‌ام

۱۴- گذشته دور لازم:

14-1

nešesse-bud-av	نشسته‌بودم (سیرجانی)
nešesse-bud-i	نشسته بودی
nešesse-bud- ø	نشسته بود
nešesse-bud-im	نشسته بودیم
nešesse-bud-in	نشسته بودید
nešesse-bud-an	نشسته بودند
na- nešesse-bud-av	نشسته بودم

14-2

nešte-vid-am	نشسته بودم (بافتی)
nešte-vid-i	نشسته بودی
nešte-vid- ø	نشسته بود
nešte-vid-im	نشسته بودیم
nešte-vid-in	نشسته بودید
nešte-vid-an	نشسته بودند
ne- nešte-vid-am	نشسته بودم

14-3

oftide-bid-am	افتاده بودم (زرنندی)
oftide-bid-i	افتاده بودی
oftide-bid- ø	افتاده بود
oftide-bid-im	افتاده بودیم
oftide-bid-in	افتاده بودید
oftide-bid-an	افتاده بودند
ne-yoftide-bid-am	نیفتاده بودم

14-4

nešt-ar-om	نشسته بودم (جیرفتی)
nešt-ar-i	نشسته بودی
nešt-ar- ø	نشسته بود
nešt-ar-in	نشسته بودیم
nešt-ar-i	نشسته بودید
nešt-ar-en	نشسته بودند
na- nešt-ar-om	نشسته بودم

14-5	kaft-ar-om	افتاده بودم (بندر عباسی)
	kaft-er-i	افتاده بودی
	kaft-a- ø	افتاده بود
	kaft-er-in/iŋ	افتاده بودیم
	kaft-er-i	افتاده بودید
	kaft-ar-en	افتاده بودند
	ne-kaft-ar-om	نیفتاده بودم

14-6	nešte-bud-om	نشسته بودم (حاجی آبادی)
	nešte-bud-i	نشسته بودی
	nešte-bu(d)- ø	نشسته بود
	nešte-bud-im	نشسته بودیم
	nešte-bud-in/id	نشسته بودید
	nešte-bud-en	نشسته بودند
	na- nešte-bud- om	ننشسته بودم

۱۵- گذشته دور متعدی:

15-1	pušide-bud-av	پوشیده بودم (سیرجانی)
	pušide-bud-i	پوشیده بودی
	pušide-bud- ø	پوشیده بود
	pušide-bud-im	پوشیده بودیم
	pušide-bud-in	پوشیده بودید
	pušide-bud-an	پوشیده بودند
	na-pušide-bud-av	نپوشیده بودم

15-2	xorde-vid-am	خورده بودم (بافتی)
	xorde-vid-i	خورده بودی
	xorde-vid- ø	خورده بود
	xorde-vid-im	خورده بودیم
	xorde-vid-in	خورده بودید
	xorde-vid-an	خورده بودند
	ne-xorde-vid-am	نخورده بودم

15-3	kâšte-bid-am	کاشته بودم (زرندی)
	kâšte-bid-i	کاشته بودی
	kâšte-bid- ø	کاشته بود
	kâšte-bid-im	کاشته بودیم

kâšte-bid-in	کاشته بودید
kâšte-bid-an	کاشته بودند
ne- kâšte-bid-am	نکاشته بودم

15-4

xowar(d)-me-nar	خورده بودم (جیرفتی)
xowar(d)- te-nar	<u>خورده بودی</u>
xowar(d)- še-nar	خورده بود
xowar(d)-mon-ar	خورده بودیم
xowar(d)- ton-ar	خورده بودید
xowar(d)- šon-ar	خورده بودند
na-xowar(d)-me-nar	نخورده بودم

15-5

om-goft-a	گفته بودم (بندرعباسی)
et-goft-a	گفته بودی
i-goft-a	گفته بود
mo-goft-a	گفته بودیم
to- goft-a	گفته بودید
šo-goft-a	گفته بودند
om-ne-goft-a	نگفته بودم

15-6

om-puši-bu	پوشیده بودم (حاجی آبادی)
et- puši-bu	پوشیده بودی
eš- puši-bu	پوشیده بود
mo-puši-bu	پوشیده بودیم
to-puši-bu	پوشیده بودید
šo-puši-bu	پوشیده بودند
om-na-puši-bu	نپوشیده بودم

۱۶- گذشته التزامی لازم و متعدی:

16-1

pušide-bâš-av	پوشیده باشم (سیرجانی)
pušide-bâš-i	پوشیده باشی
pušide-bâš-e	پوشیده باشد
pušide-bâš-im	پوشیده باشیم
pušide-bâš-in	پوشیده باشید
pušide-bâš-an	پوشیده باشند
na- pušide-bâš-av	نپوشیده باشم

16-2

xorde- bâš-am	خورده باشم (بافتی)
xorde- bâš-i	خورده باشی
xorde- bâš-e	خورده باشد
xorde- bâš-im	خورده باشیم
xorde- bâš-in	خورده باشید
xorde- bâš-an	خورده باشند

ne- xorde- bâš-am	نخورده باشم
-------------------	-------------

16-3	kâšte-bâš-am	کاشته باشم (زرندی)
	kâšte-bâš-i	کاشته باشی
	kâšte-bâš-e	کاشته باشد
	kâšte-bâš-im	کاشته باشیم
	kâšte-bâš-in	کاشته باشید
	kâšte-bâš-an	کاشته باشند
	ne- kâšte-bâš-am	نکاشته باشم

16-4	nešte- bo- hom	نشسته باشم (جیرفتی)
	nešte-be-hi	نشسته باشی
	nešte-bo-bu	نشسته باشد
	nešte-be-hin	نشسته باشیم
	nešte-be-hi	نشسته باشید
	nešte-be-hen	نشسته باشند
	nešte-no-bo-hom	نشسته نباشم
	na- nešte-bo-hom	نشسته باشم

xowar(d)-me-ne	خورده باشم ← خورده‌ام (جیرفتی)
xowar(d)-te-ne	خورده باشی ← خورده‌ای

16-5	nešte-bo-b-om/baş-om	نشسته باشم (بندرعباسی)
	nešte-bi-b-i/beš-i	نشسته باشی
	nešte-bu-bu-(t)/baş-e(t)	نشسته باشد
	nešte-bi-b-in/ beš-in	نشسته باشیم
	nešte-bi-b-i/ beš-i	نشسته باشید
	nešte-be-b-en/baş-en	نشسته باشند
	nešte-no-b-om/ne-baş-om	نشسته نباشم
	ne-nešte-b-om/baş-om	نشسته باشم

om-goft-en	گفته باشم ← گفته‌ام (بندرعباسی)
et-goft-en	گفته باشی ← گفته‌ای

16-6	pušide-bu-m	پوشیده باشم (حاجی آبادی)
	pušide-b-i	پوشیده باشی
	pušide-bu- ø	پوشیده باشد
	pušide-b-im	پوشیده باشیم
	pušide-b-id/in	پوشیده باشید
	pušide-b-en	پوشیده باشند
	pušide-na-bu-m	پوشیده نباشم
	na- pušide-bu-m	نپوشیده باشم

۱۷- فعل «بودن» :

17-1

xuv-av	خوبم (سیر جانی)
xuv-niss-av	خوب نیستم
xuv-e	خوب است
xuv-niss-e	خوب نیست
xu-bâš-av	خوب باشم
xuv-na-vâš-av	خوب نباشم
xu-bâš-e	خوب باشد
xuv-na-vâš-e	خوب نباشد
xu-bâš-ø	خوب باش
xuv-na-vâš-ø	خوب نباش
xu-bâš-in	خوب باشید
xuv-na-vâš-in	خوب نباشید
xu-bud-av	خوب بودم
xuv-na-vud-av	خوب نبودم
xu-bud-ø	خوب بود
xuv-na-vud-ø	خوب نبود

17-2

xuv-am	خوبم (باقتی)
xuv-nist-am	خوب نیستم
xuv-e	خوب است
xuv-nist-ø	خوب نیست
xub-bâš-am	خوب باشم
xuv-ne-vâš-am	خوب نباشم
xub-bâš-e	خوب باشد
xuv-ne-vâš-e	خوب نباشد
xub-bâš-ø	خوب باش
xuv-ne-vâš-ø	خوب نباش
xub-bâš-in	خوب باشید
xuv-ne-vâš-in	خوب نباشید
xub-bid-am	خوب بودم
xuv-ne-vid-am	خوب نبودم
xub-bid-ø	خوب بود
xuv-ne-vid-ø	<u>خوب نبود</u>

17-3

xub-am	خوبم (زرنندی)
xub-nist-am	خوب نیستم
xub-e	خوب است

xub-nis- ø	خوب نیست
xub-bâš-am	خوب باشم
xub-ne- bâš-am	خوب نباشم
xub- bâš-e	خوب باشد
xub-ne- bâš-e	خوب نباشد
xub- bâš- ø	خوب باش
xub-ne- bâš- ø	خوب نباش
xub- bâš- in	خوب باشید
xub-ne- bâš- in	خوب نباشید
xub-bid-am	خوب بودم
xub-ne-bid-am	خوب نبودم
xub-bid- ø	خوب بود
xub-ne-bid- ø	خوب نبود

17-4

xob-om	خوبم (جیرفتی)
xob-no-hom	خوب نیستم
xob-e	خوب است
xob-ne-he	خوب نیست
xob-bo-hom	خوب باشم
xob-no-bo-hom	خوب نباشم
xob-bo-bu	خوب باشد
xob-no-bo-bu	خوب نباشد
xob-be- ø	خوب باش
xob-ne-be- ø	خوب نباش
xob-be-hi	خوب باشید
xob-ne-be-hi	خوب نباشید
xob-ar-om	خوب بودم
xob-na-har-om	خوب نبودم
xob-ar- ø	خوب بود
xob-na-har- ø	خوب نبود

17-5

šâd- om	شادم (بندرعباسی)
šâd-ne-ha-m	شاد نیستم
šâd- en	شاد است
šâd-ni-n-en	شاد نیست
šâd-bo-b-om/baš-om	شاد باشم
šâd-no-b-om/ne- baš-om	شاد نباشم

šâd-bu-bu-(t)/ baš-e(t)	شاد باشد
šâd-ne-bu-(t)/ne- baš-e(t)	شاد نباشد
šâd-ba(š)- ø	شاد باش
šâd-ne-ba(š)- ø	شادنباش
šâd-bi-b-i/ beš-i	شاد باشید
šâd-ne-b-i/ne-beš-i	شاد نباشید
šâd-ar-om	شاد بودم
šâd-ne-har-om	شاد نبودم
šâd-a- ø	شاد بود
šâd-ne-ha- ø	شاد نبود

17-6

xob-om	خوبم (حاجی آبادی)
xob-nist-om	خوب نیستم
xob-e(n)	خوب است
xob-nist-e(n)	خوب نیست
xob-bu-m	خوب باشم
xob-na-bu-m	خوب نباشم
xob-bu- ø	خوب باشد
xob-na-bu- ø	خوب نباشد
xob-ba- ø	خوب باش
xob-na-ba- ø	خوب نباش
xob-b-id/in	خوب باشید
xob-na-b-id/in	خوب نباشید
xob-bud-om	خوب بودم
xob-ne-bud-om	خوب نبودم
xob-bud- ø	خوب بود
xob-ne-bud- ø	خوب نبود

۱۸- فعل «شدن»:

18-1

xu-mi-š-av	خوب می‌شوم (سیرجانی)
xuv-ne-vi- š-av	خوب نمی‌شوم
xu-mi- š-e	خوب می‌شود
xuv-ne-vi- š-e	خوب نمی‌شود
xu-be- š-av	خوب بشوم
xuv-na- š-av	خوب نشوم
xu-be- š-e	خوب بشود
xuv-na- š-e	خوب نشود
xu-be- šow- ø	خوب بشو

xuv-na-šow- ø	خوب نشو
xu- be-š-in	خوب بشوید
xuv-na-š-in	خوب نشوید
xuv-šod-av	خوب شدم
xuv-na-šod-av	خوب نشدم
xuv-šod- ø	خوب شد
xuv-na-šod- ø	خوب نشد

18-2

xu-mi-š-am	خوب می شوم (باقتی)
xuv-ne-mi-š-am	خوب نمی شوم
xu-mi-š-e	خوب می شود
xuv-ne-mi-š-e	خوب نمی شود
xub-be-š-am	خوب بشوم
xuv-ne-š-am	خوب نشوم
xub-be-š-e	خوب بشود
xuv-ne-š-e	خوب نشود
xub-be-šew- ø	خوب بشو
xuv-ne-šew- ø	خوب نشو
xub-be-š-in	خوب بشوید
xuv-ne-š-in	خوب نشوید
xuv-šod-am	خوب شدم
xuv-ne-šod-am	خوب نشدم
xuv-šod- ø	خوب شد
xuv-ne-šod- ø	خوب نشد

18-3

xub-mi-š-am	خوب می شوم (زرندی)
xub-ne-mi- š-am	خوب نمی شوم
xub-mi- š-e	خوب می شود
xub-ne-mi- š-e	خوب نمی شود
xub-be- š-am	خوب بشوم
xub-ne- š-am	خوب نشوم
xub-be- š-e	خوب بشود
xub-ne- š-e	خوب نشود
xub-be- šew- ø	خوب بشو
xub-ne- šew- ø	خوب نشو
xub-be-š-in	خوب بشوید
xub-ne-š-in	خوب نشوید
xub-šod-am	خوب شدم
xub-ne-šod- am	خوب نشدم

xub-šod- ø	خوب شد
xub-ne-šod- ø	خوب نشد

18-4

xob-a-bo-hom	خوب می‌شوم (جیرفتی)
xob-n-â-bo-hom	خوب نمی‌شوم
xob-a-bu- ø	خوب می‌شود
xob-n- â-bu- ø	خوب نمی‌شود
xob-bo-hom	خوب بشوم
xob-no-bo-hom	خوب نشوم
xob-bo-bu	خوب بشود
xob-no-bo-bu	خوب نشود
xob-be- ø	خوب بشو
xob-ne-be- ø	خوب نشو
xob-be-hi	خوب بشوید
xob-ne-be-hi	خوب نشوید
xob-bud-om	خوب شدم
xob-ne-bud-om	خوب نشدم
xob-bu(d)- ø	خوب شد
xob-ne-bu(d)- ø	خوب نشد

18-5

šâd-a-b-om	شاد می‌شوم (بندرعباسی)
šâd-n- â-b-om	شاد نمی‌شوم
šâd-e-bu-(t)	شاد می‌شود
šâd -n-ō-bu-(t)	شاد نمی‌شود
šâd-bo-b-om/baš-om	شاد بشوم
šâd-no-b-om/ne-baš-om	شاد نشوم
šâd-bu-bu-(t)/baš-e(t)	شاد بشود
šâd-ne-bu-(t)/ne-baš-e(t)	شاد نشود
šâd-ba(š)- ø	شاد بشو
šâd-ne-ba(š)- ø	شاد نشو
beš-i/šâd-bi-b-i	شاد بشوید
šâd-ne-b-i/ne-beš-i	شاد نشوید
šâd-bud-om	شاد شدم
šâd-ne-bud-om	شاد نشدم
šâd-bu(d)- ø	شاد شد
šâd-ne-bu(d)- ø	شاد نشد

18-6

xob-a-b-om	خوب می‌شوم (حاجی آبادی)
xob-n-i-b-om	خوب نمی‌شوم

xob-a-bu- ø	خوب می شود
xob-n-i-bu- ø	خوب نمی شود
xob-e-b-om	خوب بشوم
xob-na-b-om	خوب نشوم
xob-e-bu- ø	خوب بشود
xob-na-bu- ø	خوب نشود
xob-ba- ø	خوب بشو
xob-na-ba- ø	خوب نشو
xob-e-b-id/in	خوب بشوید
xob-na-b-id/in	خوب نشوید
xob-gašt-om	خوب شدم
xob-na- gašt-om	خوب نشدم
xob-ga- ø	خوب شد
xob-na-ga- ø	خوب نشد

۱۹- فعل مجهول:

19-1	gofte-šod- ø	گفته شد (سیر جانی)
19-2	xorde-šod- ø	خورده شد (بافتی)
19-3	xorde-šod- ø	خورده شد (زرنندی)
19-4	košte-bu(d)- ø	کشته شد (جیرفتی)
19-5	gofte-bu(d)- ø	گفته شد (بندر عباسی)
19-6	gofte-ga-ø	گفته شد (حاجی آبادی)

۲۰- ضمیر مفعولی پیوسته و آزاد:

20-1	zed-ev-et	زدمت (سیر جانی)
	mi-zen-ev-et	می زنمت
	men-e-be-var-ø	مرا بپر
	un-e-zed-av	او را زدم
20-2	zed-em-et	زدمت (بافتی)
	mi-xor-am-eš	می خورم
	to-re-did- ø	تو را دید
	un-e-zed-am	او را زدم
20-3	endâxt-en-eš	انداختندش (زرنندی)
	mi-riz-am- eš	می ریزم
	men-e-did- ø	مرا دید
20-4	zed-om-et	زدمت (جیرفتی)
	a-xowar-om-et	می خورم
	to-m-ze(d)- ø-(b)ey	تو را زدم (= به تو زدم)
	?â-šon-košt -(b)ey	او را کشتند (= به او کشتند)
	?â-m-ze(d)- ø-(b)ey	او را زدم (= به او زدم)

20-5	om-zed-iš-a	زده بودمش (بندرعباسی)
	om-did-iš-en	دیده‌امش
	m-i-za-ø	زدم (= مرا زد)
	asan-om-?i-za-ø	حسن زدم (= حسن مرا زد)
	a-zan-om-ton	می‌زنمتان
	be-?i-m-a-vâ	او را می‌خواهم (= به او می‌خواهم)

20-6	om-zed-et	زدمت (حاجی آبادی)
	om-Pušid-eš-en	پوشیده‌اش
	t-e-zan-om	می‌زنمت
	bey-mo-?e-ba-ø	مرا ببر (= به من ببر)
	bey-?u-?om-za-ø	او را زدم (= به او زدم)

مقایسه و بیان تفاوتها

dâre استفاده می‌کند که در هر شش

شخص عیناً تکرار می‌شود و احتمال دارد این کلمه نیز به معنی «در» یا «درحالی بودن» باشد. بقیه این نوع فعل را با حال فعل «داشتن» می‌سازند.

- در شماره ۷، تنها تفاوت‌های آوایی در شناسه فعلی یا ستاک فعلی در «گذشته ساده لازم» دیده می‌شود.

- در شماره ۸، برای ساخت «گذشته ساده متعدی» جیرفتی، بندرعباسی و حاجی آبادی به جای شناسه فعلی از ضمیر شخصی پیوسته استفاده می‌کنند که در جیرفتی این ضمیر در پایان فعل و در بندرعباسی و حاجی آبادی در آغاز فعل قرار می‌گیرد. سیرجانی، بافتی و زرندی این فعل را به صورت شماره ۷ می‌سازند.

- در شماره ۹، نشانه استمرار در «گذشته استمرار لازم» در جیرفتی a- در بندرعباسی a- و â در حاجی آبادی e- و â و در بقیه mi- است. این نشانه در صورت‌های منفی فعل در جیرفتی و بندرعباسی-â و در حاجی آبادی i- می‌شود. ضمناً، بندرعباسی و حاجی آبادی به جای شناسه فعلی از ضمیر شخصی

- در شماره ۱، نشانه «مصدر» در جیرفتی و بندرعباسی en- و در بقیه an- است.

- در شماره ۲، نشانه «فعل سببی» در جیرفتی، بندرعباسی و حاجی آبادی on- و در بقیه un- است.

- در شماره ۳، علاوه بر تفاوت‌های آوایی شناسه‌های فعلی، نشانه استمرار در «حال استمراری» در جیرفتی، بندرعباسی و حاجی آبادی a- و در بقیه mi- است. ضمناً در صورت‌های منفی فعل، نشانه استمرار در جیرفتی و بندرعباسی â- و در حاجی آبادی i- است.

- در شماره ۴، نشانه التزامی در «حال التزامی» در حاجی آبادی e- و در بقیه bo- یا be- است.

- در شماره ۵، نشانه امری در فعل «امر» در حاجی آبادی e- و در بقیه bo- یا be- است.

- در شماره ۶، بندرعباسی «حال در حال انجام» را از ترکیب ne به معنی «در» به اضافه اسم مفعول فعل و شناسه فعلی می‌سازد که این ne با اسم و شناسه فعلی نیز به کار می‌رود، مانند negâh-en-ne (دارنگاه می‌کند). حاجی آبادی برای ساخت این فعل از کلمه‌ای به صورت

- کرد.
- در شماره ۱۳، جیرفتی، بندرعباسی و حاجی‌آبادی «گذشته نقلی متعدی» را با ستاک گذشته به اضافه فعل کمکی $e(n)$ - به معنی «است» و ضمائر شخصی پیوسته می‌سازند. این ضمائر در جیرفتی پس از ستاک فعلی و در بندرعباسی و حاجی‌آبادی قبل از ستاک فعلی قرار می‌گیرند. سیرجانی، بافتی و زرندی این نوع فعل را مانند شماره ۱۲ می‌سازند.
- در شماره ۱۴، جیرفتی و بندرعباسی «گذشته دور لازم» را با ستاک گذشته و فعل کمکی $a(r)$ به معنی «بود»، و شناسه فعلی می‌سازند. بقیه این نوع فعل را با اسم مفعول فعل اصلی همراه با فعل کمکی به صورت $bid-$ یا $vid-$ $bud-$ به معنی «بود» و شناسه فعلی بیان می‌کنند.
- در شماره ۱۵، جیرفتی، بندرعباسی و حاجی‌آبادی «گذشته دور متعدی» را با ستاک گذشته همراه با فعل کمکی $a(r)$ یا bu (بود) و ضمائر شخصی پیوسته می‌سازند که این ضمائر در جیرفتی پس از ستاک فعلی و در بندرعباسی و حاجی‌آبادی قبل از ستاک فعلی قرار می‌گیرند. سیرجانی، بافتی و زرندی این نوع فعل را مانند شماره ۱۴ می‌سازند.
- در شماره ۱۶، حاجی‌آبادی، سیرجانی، بافتی و زرندی «گذشته التزامی لازم و متعدی» را با اسم مفعول فعل اصلی همراه با حال فعل «بودن» می‌سازند ولی جیرفتی و بندرعباسی تنها گذشته التزامی لازم را به صورت فوق بیان می‌کنند و پیوسته استفاده می‌کنند که در آغاز فعل قرار می‌گیرد. اضافه می‌نماید که بندرعباسی این نوع فعل را با ساخت گذشته دور استمراری، یعنی به صورت «می‌رفته بودم» به جای «می‌رفتم»، نیز به کار می‌برد.
- در شماره ۱۰، همان ویژگیهایی که در شماره ۹ ذکر گردید وجود دارد، به اضافه اینکه جیرفتی نیز در «گذشته استمراری متعدی» از ضمیر شخصی پیوسته به جای شناسه فعلی استفاده می‌کند که در پایان فعل قرار می‌گیرد.
- در شماره ۱۱، به نظر می‌رسد که بندرعباسی ساخت جداگانه‌ای برای «گذشته در حال انجام» ندارد و به جای آن، از گذشته استمراری استفاده می‌کند. حاجی‌آبادی این فعل را با ضمیر شخصی پیوسته همراه با کلمه $dekâ$ می‌سازد که این کلمه در هر شش شخص عیناً تکرار می‌شود و احتمال دارد مفهوم «در» یا «در حالتی بودن» را داشته باشد. بقیه این نوع فعل را مانند فارسی معیار به کمک گذشته فعل «داشتن» می‌سازند.
- در شماره ۱۲، هر شش گونه زبانی، «گذشته نقلی لازم» را با اسم مفعول یا اسم مفعول مرخم و شناسه فعلی می‌سازند. تکیه در صورتهای مثبت این نوع فعل همه جا بر هجای پایانی است. همخوان [h] در آغاز شناسه در جیرفتی به نظر می‌رسد که باقی‌مانده $ha-$ (بودن) از زبانهای ایرانی باستان باشد. ضمناً باید به نشانه اسم مفعول $-est$ در حاجی‌آبادی توجه

- در شماره ۲۰، جیرفتی «ضمیر پیوسته مفعولی» را در زمان حال پس از شناسه فعلی و در زمان گذشته پس از ضمیر پیوسته فاعلی قرار می‌دهد (نک: «می‌خورم» و «زدم» در ۴-۲۰). بندرعباسی ضمیر پیوسته مفعولی را در زمان حال پس از شناسه فعلی و در زمان گذشته پس از ستاک فعلی یا قبل از ضمیر پیوسته فاعلی، یعنی در آغاز فعل می‌گذارد (نک: «می‌زنمتان»، «دیده‌آمش»، «زده‌بودمش»، «زدم» و «حسن زدم» در ۵-۲۰). حاجی‌آبادی این ضمیر را در زمان حال معمولاً در آغاز فعل و در زمان گذشته پس از ستاک فعلی قرار می‌دهد (نک: «می‌زنمت»، «زدم» و «پوشیده‌آمش» در ۶-۲۰). سیرجانی، بافتی و زرنندی مانند فارسی معیار ضمیر پیوسته مفعولی را در زمان حال و گذشته پس از شناسه فعلی قرار می‌دهند. (نک: «می‌زنمت»، «زدم»، «می‌خورمش»، «اندختندش» و «می‌ریزمش» در ۱-۲۰، ۲-۲۰ و ۳-۲۰). «ضمیر مفعولی آزاد» در جیرفتی، بندرعباسی و حاجی‌آبادی به کمک حرف اضافه «به» ساخته می‌شود که قبل از ضمیر قرار می‌گیرد (نک: ۶-۲۰). این ضمیر در سیرجانی، بافتی و زرنندی به کمک «را» به صورت (r)e ساخته می‌شود (نک: «مرا ببر»، «تو را دید»، «مرا دید» و غیره در ۱-۲۰، ۲-۲۰ و ۳-۲۰).

نتیجه‌گیری

از مقایسه آنچه گذشت چنین برمی‌آید که سیرجانی، بافتی و زرنندی که با فارسی تهرانی یا فارسی معیار تنها تفاوت‌های آوایی دارند، لهجه‌هایی از فارسی به حساب می‌آیند که می‌توان آنها را فارسی سیرجانی، فارسی بافتی و فارسی زرنندی نامید، ولی جیرفتی، بندرعباسی و

گذشته التزامی متعدی را شبیه گذشته نقلی متعدی به کار می‌برند.

- در شماره ۱۷، ستاک حال فعل «بودن» در جیرفتی به صورت bu- و ستاک گذشته به صورت (h)ar-، در بندرعباسی حال به صورت bu- یا baš و گذشته به شکل (h)ar- و در حاجی‌آبادی حال به صورت bu- و گذشته به صورت bud- است که واژه‌های آنها تابع محیط آوایی است. ستاک حال «بودن» در سیرجانی، بافتی و زرنندی به صورت -bâš یا -vâš و ستاک گذشته به صورت -bud، -bid، -vud یا -vid است که همخوان آغازی آن تابع شرایط آوایی است. ضمناً، کلمه «است» در جیرفتی، سیرجانی، بافتی و زرنندی به صورت -e، در بندرعباسی و حاجی‌آبادی به صورت e(n)- و کلمه «نیست» در جیرفتی به صورت ne-he، در بندرعباسی ni-n-en، در حاجی‌آبادی nist-، در سیرجانی miss-e، در بافتی nist- و در زرنندی به صورت nis-ø به کار می‌رود.

- در شماره ۱۸، علاوه بر تفاوت‌های آوایی، فعل «شدن» را جیرفتی و بندرعباسی با فعل «بودن» و حاجی‌آبادی با «بودن» یا «گشتن» می‌سازد. ولی سیرجانی، بافتی و زرنندی همان «شدن» را به کار می‌برند.

- در شماره ۱۹، فعل «مجهول» در هر شش گونه زبانی از اسم مفعول فعل اصلی ساخته می‌شود ولی فعل کمکی آن در حاجی‌آبادی «گشتن»، در جیرفتی و بندرعباسی «بودن» و در بقیه «شدن» است.

حاجی‌آبادی را که علاوه بر تفاوت‌های آوایی نسبت به فارسی معیار تفاوت‌های ساختاری نیز دارند گویش می‌نامیم.

از طرف دیگر چون تفاوت‌های ساختاری بندرعباسی و حاجی‌آبادی نسبت به یکدیگر خیلی کمتر از جیرفتی است شاید بتوان چنین نتیجه گرفت که جیرفتی گویش جداگانه‌ای است ولی بندرعباسی و حاجی‌آبادی لهجه‌هایی از یک گویش واحدند.

منابع

- بابک، علی (۱۳۷۵). بررسی زبانشناختی گویش زرنده، انتشارات مرکز کرمان‌شناسی؛
- جلالی، واله (۸۰-۱۳۷۹)، مقایسه دو لهجه بافتی و زرنده، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، گروه زبانشناسی همگانی، تهران (چاپ نشده)؛
- سلطانی‌نژاد، فرشته (۱۳۷۹)، مقایسه گونه‌های زبانی بافتی و جیرفتی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، گروه زبانشناسی همگانی، تهران (چاپ نشده)؛
- شهیدی، اشرف‌السادات (۸۰-۱۳۷۹)، بررسی دو گونه زبانی حاجی‌آبادی و سیرجانی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، گروه زبانشناسی همگانی، تهران (چاپ نشده)؛
- فتحی، آذر (۱۳۷۱)، ساخت فعل در گویش بندرعباس (لهجه محله پشت شهر)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، گروه زبانشناسی همگانی (چاپ نشده)؛
- کلباسی، ایران (۱۳۶۷)، «ارگیتو در زبانها و گویشهای ایرانی»، مجله زبانشناسی، س ۵، ش ۲، ص ۷۰-۸۷؛
- _____ (۱۳۸۱)، «نقش و جای‌شناسه فعلی و ضمیر پیوسته در گویشهای ایرانی»، مجله زبانشناسی، س ۱۷، ش ۱، ص ۷۷-۱۰۲؛
- _____ (۱۳۸۲)، «نشانه استمرار در لهجه‌ها و گویشهای ایرانی»، مجله گویش‌شناسی، انتشارات فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ج ۱، ش ۱، ص ۷۶-۹۷.
- _____ (۱۳۸۳)، «گذشته نقلی در لهجه‌ها و گویشهای ایرانی»، مجله گویش‌شناسی، ج ۱، ش ۲، ص ۶۶-۸۹. ■